

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادیانجویان و اعضاء هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مدنظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ و باستان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M A)

گرایش: پیش از تاریخ

عنوان:

تحلیل مواد فرهنگی هزاره سوم ق.م فسا و داراب استان فارس

استاد راهنما:

دکتر مرتضی حصارى

استاد مشاور:

دکتر احمد چایچی امیرخیز

پژوهشگر:

سحر سامقانی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به :

پدرم نخستین آموزگارم

مادرم دلسوزترین یاورم

همسرم بهترین تکیه گاهم

تشکر و قدردانی :

سپاس پروردگار خرد را که در این راه همیشه امید دهنده و یاری‌رسان من بود. بر خود لازم می‌دانم که از زحمات و دلسوزی‌های پدر و مادر عزیزم تشکر کنم. بدون دعای خیر و دلگرمی‌های آنها انجام این پایان‌نامه میسر نبود. امیدوارم به این وسیله موجبات رضایت و شادی آنها را فراهم کرده باشم.

برخود لازم می‌دانم از زحمات استاد بزرگوار جناب آقای دکتر حصارى که همواره بنده را از راهنمایی و مساعدت‌های بی‌دریغ خود بهره‌مند نمودند، کمال تشکر را داشته باشم. از درگاه خداوند متعال برای ایشان آرزوی توفیق روزافزون دارم و از استاد ارجمند جناب آقای دکتر چایچی که زحمت مشاوره این پایان‌نامه را بر عهده داشتند، کمال قدردانی را دارم.

همچنین از همسر عزیزم که همواره در طول تحصیل متحمل زحماتم بود و تکیه‌گاه من در مواجهه با مشکلات و وجودش مایه دلگرمی من می‌باشد تشکر می‌نمایم.

ضمناً از استاد عزیز دکتر سرداری که بنده را از راهنمایی‌های ارزشمندشان بهره‌مند ساختند و دوست عزیز مرضیه خضر حیدری کمال تشکر را دارم.

تعهد نامه اصاله شناسی ارشد

اینجانب سحر سامقانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی در رشته باستان شناسی که در تاریخ ۹۱/۶/۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان : تحلیل مواد فرهنگی هزاره سوم ق.م فسا و داراب استان فارس

با کسب نمره ۱۸/۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب،

ثبت اختراع و .... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمای

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۶/۲۱

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم سحر سامقانی از پایان نامه خود دفاع نموده و با
نمره ۱۸/۵ بحروف هجده و نیم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل اول: کلیات
۳	مقدمه
۵	۱-۱ بیان مساله
۵	۲-۱ هدفهای تحقیق
۵	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب
۶	۴-۱ سوالات و فرضیه‌های تحقیق
۶	سوالهای تحقیق
۶	فرضیه‌های تحقیق
۶	۵-۱ مدل تحقیق
۷	۶-۱ روش تحقیق
۷	۷-۱ محدوده و مشکلات تحقیق
	فصل دوم: بررسی جغرافیای منطقه
۹	۲-۱ بخش اول: استان فارس
۹	۲-۱-۱ جغرافیای طبیعی استان فارس
۹	۲-۱-۱-۱ حدود و وسعت استان فارس
۱۰	۲-۱-۱-۲ آب‌ها
۱۱	۲-۱-۱-۳ کوه‌ها
۱۲	۲-۱-۱-۴ دشت‌ها و دره‌ها
۱۲	۲-۱-۲ جغرافیای سیاسی استان فارس
۱۲	۲-۱-۳ زمین‌شناسی
۱۳	۲-۱-۴ آب و هوا
۱۴	۲-۱-۵ پوشش گیاهی
۱۵	۲-۱-۶ حیات وحش و مناطق حفاظت شده
۱۵	۲-۱-۷ آب و هوا و پوشش گیاهی باستانی استان فارس

۱۶	۲-۲ بخش دوم : شهرستان فسا
۱۶	۱-۲-۲ جغرافیای طبیعی شهرستان فسا
۱۶	۱-۱-۲-۲ موقعیت جغرافیایی شهرستان فسا
۱۷	۲-۱-۲-۲ کوه‌ها
۱۷	۳-۱-۲-۲ دشتهای
۱۸	۴-۱-۲-۲ چشمه‌ها
۱۸	۲-۲-۲ آب و هوا
۱۸	۳-۲-۲ جغرافیای سیاسی شهرستان فسا
۱۸	۱-۳-۲-۲ وسعت، تقسیمات سیاسی و اداری:
۱۹	۲-۳-۲-۲ موقعیت استراتژیک شهرستان فسا
۱۹	۴-۲-۲ جغرافیای تاریخی شهرستان فسا
۲۳	۵-۲-۲ ایلات و عشایر فسا
۲۵	۳-۲-۲ بخش سوم: شهرستان داراب
۲۵	۱-۳-۲-۲ جغرافیایی سیاسی شهرستان داراب
۲۵	۱-۱-۱-۳-۲ وسعت، تقسیمات سیاسی و اداری
۲۵	۲-۳-۲-۲ جغرافیای طبیعی شهرستان داراب
۲۵	۱-۲-۳-۲ کوه‌ها
۲۶	۲-۲-۳-۲ رودخانه‌ها
۲۷	۳-۲-۳-۲ چشمه‌ها
۲۷	۳-۳-۲ آب و هوا
۲۸	۴-۳-۲-۲ جغرافیای تاریخی شهرستان داراب
۳۰	۵-۳-۲-۲ ایلات و عشایر داراب
۳۱	۴-۲-۲ بخش چهارم: پیشینه تحقیقاتی
۳۱	۱-۴-۲-۲ پیشینه تحقیقاتی بررسی فسا
۳۱	۲-۴-۲-۲ پیشینه تحقیقاتی بررسی داراب
۳۱	۵-۲-۲ بخش پنجم: راههای ارتباطی فسا و داراب
۳۲	راههای داراب و فسا

فصل سوم: معرفی محوطه‌های هزاره سومی فسا و داراب

مقدمه	۳۶
۱-۳ محوطه‌های هزاره سومی فسا	۳۶
۱-۱-۳ تل نعلکی الف	۳۶
۱-۱-۱-۳ بررسی توللی در تپه جلیان	۳۸
۲-۱-۱-۳ بررسی میروشیجی در جلیان (تل نعلکی الف)	۴۰
۴-۱-۱-۳ نتایج به دست آمده از بررسی‌های انجام شده:	۴۲
روش تدفین:	۴۳
اشیای تدفینی یافت شده:	۴۴
وجه تمایز این تدفینها:	۴۴
۲-۱-۳ تل ضحاک	۴۴
۱-۲-۱-۳ تقسیم بندی سفالهای تل ضحاک از دیدگاه میروشیجی	۴۸
۳-۱-۳ تپه قبادی	۵۰
۲-۳ محوطه‌های هزاره سومی داراب	۵۱
۱-۲-۳ تل ریگی خسویه	۵۱
۱-۱-۲-۳ بررسی استین در تل ریگی خسویه	۵۲
۲-۲-۳ تل برفی (تخت شاهی) خسویه	۵۵

فصل چهارم: گاهنگاری فارس و طبقه‌بندی و مقایسه تطبیقی داده‌های فرهنگی

۴-۱ گاهنگاری فارس	۵۸
دوران پارینه سنگی	۵۸
دوره نوسنگی	۵۹
فارس عتیق ۱	۶۰
فرهنگ سفال جری، فارس عتیق ۲ (نوسنگی میانی)	۶۱
فارس قدیم (شمس‌آباد، باکون ب ۱) (نوسنگی جدید)	۶۲
مس و سنگ قدیم (فارس میانه)	۶۳
گپ	۶۳
مس-سنگ میانی (فارس جدید) باکون الف	۶۴
مس-سنگ جدید آغاز بانس (لپویی)	۶۵

۶۶	دوره بانس قدیم
۶۶	بانس میانه
۶۷	بانس جدید یا آغاز ایلامی یا مفرغ قدیم
۶۷	وقفه هزاره‌ی سوم ق.م در فارس
۶۷	مفرغ میانی و جدید
۶۸	اواسط و اواخر هزاره دوم ق.م
۷۰	۲-۴ طبقه‌بندی مواد فرهنگی فسا و داراب
۷۰	گونه سفال نخودی
۷۰	گونه سفال خاکستری
۷۱	گونه سفال قرمز
۷۱	۳-۴ مقایسه تطبیقی مواد فرهنگی
۷۱	۱-۳-۴ حوزه فرهنگی فارس
۷۲	۲-۳-۴ حوزه فرهنگی جنوب غرب
۷۳	۳-۳-۴ حوزه فرهنگی فلات مرکزی
۷۴	۴-۳-۴ حوزه فرهنگی غرب
۷۵	۵-۳-۴ حوزه فرهنگی جنوب شرق
۷۷	۶-۳-۴ حوزه فرهنگی بلوچستان
	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری
۸۰	۱-۵ بحث
۸۹	۲-۵ نتیجه‌گیری
۱۷۰	منابع فارسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۹۳	۱-۳ جدول تل نعلکی الف (نگارنده).....
۹۳	۲-۳ جدول گونه شناسی سفال تل نعلکی الف (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).....
۹۴	۳-۳ جدول گونه شناسی سفالهای تل نعلکی الف (نگارنده).....
۹۵	۴-۳ جدول گاهنگاری منطقه ای (فرانک هول، ۱۳۸۱).....
۹۵	۵-۳ جدول تل ضحاک (نگارنده).....
۹۶	۶-۳ جدول گونه شناسی سفالهای تل ضحاک (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).....
۹۶	۷-۳ جدول گونه شناسی سفالهای تل ضحاک (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).....
۹۷	۸-۳ جدول گونه شناسی سفال تل ضحاک (نگارنده).....
۹۷	۹-۳ جدول تپه قبادی (نگارنده).....
۹۸	۱۰-۳ جدول گونه شناسی سفالهای سطحی تپه قبادی (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).....
۹۸	۱۱-۳ جدول گونه شناسی سفالهای سطحی تپه قبادی (نگارنده).....
۹۹	۱۲-۳ جدول تل ریگی خسویه (حیدری، ۱۳۷۹).....
۹۹	۱۳-۳ جدول گونه شناسی سفالهای تل ریگی خسویه (نگارنده).....
۱۰۰	۱۴-۳ جدول تل برفی خسویه (حیدری، ۱۳۸۱).....
۱۰۱	۱۵-۳ جدول گونه شناسی سفالهای تل برفی (نگارنده).....
۱۰۲	۱-۴ جدول گاهنگاری فارس (علیزاده، ۱۳۸۷).....
۱۰۳	۲-۴ جدول مقایسه تطبیقی سفالهای محوطه های هزاره سوم ق.م (نگارنده).....
۱۰۴	۳-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش سفال تل نعلکی (نگارنده).....
۱۰۵	۴-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش سفال تل نعلکی (نگارنده).....
۱۰۶	۵-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش تل ضحاک (نگارنده).....
۱۰۶	۶-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش تل قبادی (نگارنده).....
۱۰۷	۷-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش تل ریگی (نگارنده).....
۱۰۷	۸-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش تل برفی (نگارنده).....
۱۰۸	۹-۴ جدول طبقه بندی بر اساس فرم و نقش تل برفی (نگارنده).....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱-۵	نمودار مقایسه درصد یافته های سفالین از ۵ محوطه باستانی در فسا و داراب در دوره های
۱۰۹.....	فرهنگی پیش از تاریخ (نگارنده).....

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۱۱۰.....	۱-۳ شکل طراحی از ابزار سنگی های تل نعلکی الف (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).
۱۱۱.....	۲-۳ شکل طراحی از سفالهای تل نعلکی الف (نگارنده).
۱۱۲.....	۳-۳ شکل طراحی از سفالهای تل نعلکی الف (نگارنده).
۱۱۳.....	۴-۳ شکل طراحی از سفالهای تل نعلکی الف (نگارنده).
۱۱۴.....	۵-۳ شکل برش شماتیک از تل نعلکی الف (جلیان) (Miroshedji, 1973).
۱۱۴.....	۶-۳ شکل طراحی از سفالهای تل ضحاک (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸).
۱۱۵.....	۷-۳ شکل طرح سفالهای تل ضحاک (نگارنده).
۱۱۶.....	۸-۳ شکل طرح سفالهای تپه قبادی (نگارنده).
۱۱۷.....	۹-۳ طرح سفالهای تپه قبادی (نگارنده).
۱۱۸.....	۱۰-۳ شکل طرح سفالهای تپه قبادی (نگارنده).
۱۱۹.....	۱۱-۳ شکل طرح سفالهای تل ریگی (نگارنده).
۱۲۰.....	۱۲-۳ شکل طرح سفالهای تل ریگی (نگارنده).
۱۲۰.....	۱۳-۳ شکل طرح سفالهای سطحی تل برفی (حیدری، ۱۳۸۱).
۱۲۱.....	۱۴-۳ شکل طرح سفالهای سطحی تل برفی (نگارنده).

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۱۲۲...	۱-۲ تصویر موقعیت فسا در استان فارس - تصویر ماهواره‌ای (www.googleearth.com)
۱۲۲.....	۲-۲ تصویر عکس ماهواره‌ای از ارتفاعات شهرستان فسا (www.googleearth.com)
۱۲۳.....	۳-۲ تصویر عکس ماهواره‌ای از دارابگرد (www.googleearth.com)
۱۲۳.....	۱-۳ تصویر تل نعلکی الف (نگارنده)
۱۲۴.....	۲-۳ تصویر تل نعلکی الف (نگارنده)
۱۲۴.....	۳-۳ تصویر تل نعلکی الف (نگارنده)
۱۲۵.....	۵-۳ تصویر تل نعلکی -fs041- کروکی (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)
۱۲۶.....	۶-۳ تصویر سفالهای سطحی تل نعلکی الف (نگارنده)
۱۲۶.....	۷-۳ تصویر نمونه‌ای از سفالهای کنکان (هزاره پنجم ق.م) (گنجینه موزه ملی ایران)
۱۲۷.....	۸-۳ تصویر ظرف سفالین معروف به دست آمده از توللی (سفال با تزئینات ۲ رنگ) (Miroschedji, 1973)
۱۲۷.....	۹-۳ تصویر اشیای به دست آمده از تپه جلیان (گنجینه موزه ملی ایران)
۱۲۸.....	۱۰-۳ تصویر اشیای به دست آمده از تپه جلیان (گنجینه موزه ملی ایران)
۱۲۸.....	۱۱-۳ تصویر سفالهای به دست آمده از تپه جلیان (گنجینه موزه ملی ایران)
۱۲۸.....	۱۲-۳ تصویر اشیای به دست آمده از تپه جلیان (گنجینه موزه ملی ایران)
۱۲۹.....	۱۳-۳ تصویر سفال خیرآباد (Miroschedji, 1973)
۱۲۹.....	۱۴-۳ تصویر سفال ساده ضحاک (Miroschedji, 1973)
۱۲۹.....	۱۵-۳ تصویر سفال منقوش ضحاک (Miroschedji, 1973)
۱۳۰.....	۱۶-۳ تصویر آینه مسی یافت شده از تل ضحاک (Stein, 1936)
۱۳۰.....	۱۷-۳ تصویر ظروف سفالی یافت شده توسط استین (Stein, 1936)
۱۳۱.....	۱۸-۳ تصویر پیکرک گلی یافت شده از تل ضحاک توسط استین (Stein, 1936)
۱۳۱.....	۱۹-۳ تصویر تل ضحاک - نمای کلی دید از شمال (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)
۱۳۲.....	۲۰-۳ تصویر تل ضحاک دید از بالا - ترانشه فریدون توللی (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)
۱۳۲.....	۲۱-۳ تصویر نمایی از خندق (نگارنده)
۱۳۳.....	۲۳-۳ تصویر کروکی تل ضحاک (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)

- ۲۴-۳ تصویر سفالهای سطحی تل ضحاک (نگارنده)..... ۱۳۴
- ۲۵-۳ تصویر تپه قبادی، عکس سد در حال ساخت در کنار تپه (نگارنده)..... ۱۳۴
- ۲۶-۳ تصویر تپه قبادی-دیداز جنوب (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)..... ۱۳۵
- ۲۸-۳ تصویر تپه قبادی دید از غرب (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)..... ۱۳۶
- ۲۹-۳ تصویر تپه قبادی دید از شرق (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)..... ۱۳۶
- ۳۰-۳ تصویر کروکی تپه قبادی (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸)..... ۱۳۷
- ۳۱-۳ تصویر سفالهای سطحی تپه قبادی (نگارنده)..... ۱۳۷
- ۳۲-۳ تصویر سمت جنوب شرقی تل ریگی (حیدری، ۱۳۷۹)..... ۱۳۸
- ۳۳-۳ تصویر سمت جنوب غربی تل ریگی (حیدری، ۱۳۷۹)..... ۱۳۸
- ۳۴-۳ تصویر سمت شرقی تل ریگی (حیدری، ۱۳۷۹)..... ۱۳۹
- ۳۵-۳ تصویر سفالهای سطحی تل ریگی (حیدری، ۱۳۷۹)..... ۱۳۹
- ۳۶-۳ تصویر کروکی تل ریگی (حیدری، ۱۳۷۹)..... ۱۴۰
- ۳۷-۳ تصویر سفالهای تل ریگی خسویه (گنجینه موزه ملی ایران)..... ۱۴۰
- ۳۸-۳ تصویر عکس سفالهای تل ریگی مربوط به دوره کفتری (گنجینه موزه ملی ایران)..... ۱۴۱
- ۳۹-۳ تصویر عکس سفالهای تل ریگی مربوط به دوره باکون (گنجینه موزه ملی ایران)..... ۱۴۱
- ۴۰-۳ تصویر عکس سفالهای تل ریگی (Stein, 1936)..... ۱۴۲
- ۴۱-۳ تصویر نمای شرقی تل برفی (نگارنده)..... ۱۴۳
- ۴۳-۳ تصویر ضلع غربی تل برفی (نگارنده)..... ۱۴۴
- ۴۴-۳ تصویر بخشی از پی دیواره شرقی تل برفی (حیدری، ۱۳۸۱)..... ۱۴۴
- ۴۵-۳ تصویر بخشی از پی دیواره ضلع غربی تل برفی (حیدری، ۱۳۸۱)..... ۱۴۵
- ۴۶-۳ تصویر سفالهای سطحی تل برفی (حیدری، ۱۳۸۱)..... ۱۴۵
- ۴۷-۳ تصویر سفالهای سطحی تل برفی (نگارنده)..... ۱۴۶
- ۴۸-۳ تصویر کروکی تپه قبادی (حیدری، ۱۳۸۱)..... ۱۴۶
- ۱-۴ تصویر مقایسه شکل لبه‌های سفال چند منطقه..... ۱۴۷
- ۲-۴ تصویر مقایسه سفالهای جلیان و گودین (Miroschedji, 1973), - (Henrickson, 1984)..... ۱۴۷
- ۳-۴ تصویر مقایسه سفالهای جلیان و شوش (کارتر، ۱۳۷۶) - (Miroschedji, 1973)..... ۱۴۸
- ۴-۴ تصویر مقایسه نقش مایه مهر استوانه‌ای از شوش و نقش مایه سفال جلیان..... ۱۴۸

- ۴-۵ تصویر مقایسه سفالهای دسته‌دار جلیان، بمپور و شوش (سیدسجادی، ۱۳۶۷) -
 (Miroschedji, 1973) - (واندنببرگ، ۱۳۴۵) ۱۴۹
- ۴-۶ تصویر مقایسه نقش چلیپا (Morgan, 1905) - (Miroschedji, 1973) - (نگارنده) - ۱۴۹..
- ۴-۷ تصویر مقایسه سفالهای قرمز رنگ تل ضحاک و شهداد (Stein, 1936) - (حاکمی، ۱۳۸۵) ۱۵۰.
- ۴-۸ تصویر مقایسه سفالهای شهداد و جلیان (حاکمی، ۱۳۸۵) - (Miroschedji, 1973) ۱۵۰
- ۴-۹ تصویر مقایسه سفالهای لوله‌دار بمپور، جلیان، شهداد و شوش (سیدسجادی، ۱۳۶۷) ۱۵۱
- ۴-۱۰ تصویر مقایسه نقش کمان سه تایی در سفالهای جلیان و گودین (Miroschedji, 1973) -
 ..... ۱۵۱
- ۴-۱۱ تصویر مقایسه نقوش مثلث های پر شده با هاشورهای متقاطع در سفالهای ملیان، جلیان،
 شوش، شهداد و بمپور (گنجینه موزه تخت جمشید) - ۱۵۲
- ۴-۱۲ تصویر مقایسه نقش دو پرنده در سفالهای شوش جلیان و گودین (کارتر، ۱۳۷۶) -
 (واندنببرگ، ۱۳۴۵) ۱۵۲
- ۴-۱۳ تصویر مقایسه نقش عقاب با بالهای گشوده در سفالهای شوش، جلیان و گودین ۱۵۳
- ۴-۱۴ تصویر مقایسه ظروف سه پایه در تل ضحاک، تل شقا، ملیان، شوش و گودین (..... ۱۵۳
- ۴-۱۵ تصویر مقایسه ظروف با دهانه باز و گردن کوتاه مقعر در تل ضحاک، گودین، شوش، جلیان،
 شهداد و بمپور ۱۵۴
- ۴-۱۶ تصویر مقایسه نقش مثلثهای هاشوردار در ملیان و تل ضحاک (گنجینه موزه ملی ایران) - ۱۵۴
- ۴-۱۷ تصویر مقایسه نقوش خطوط منحنی در بین دو خط موازی (واندنببرگ، ۱۳۴۵) - (گنجینه موزه
 ملی ایران) - (Miroschedji, 1973) - (سیدسجادی، ۱۳۶۷) ۱۵۴
- ۴-۱۸ تصویر مقایسه نقوش شطرنجی سفالهای سیلک، تل ریگی، ملیان و بمپور (گیریشمن، ۱۳۱۷) -
 ..... ۱۵۵
- ۴-۱۹ تصویر مقایسه نقوش چند خط موازی در سفالهای بمپور، تل ضحاک، جلیان، تل ریگی، ملیان
 و سیلک ۱۵۵
- ۴-۲۰ تصویر مقایسه نقش ماهی در سفالهای شهداد، مهرگره، جلیان و شوش (حاکمی، ۱۳۸۵) -
 (سیدسجادی، ۱۳۸۸) - (Miroschedji, 1973) - (Le Berton, 1957) ۱۵۶
- ۴-۲۱ تصویر مقایسه ظروف مایعات در بمپور، شهداد، تل ضحاک، جلیان و شوش ۱۵۶
- ۴-۲۲ تصویر مقایسه ظروف مایعات با نقوش کنده در تل ضحاک، جلیان و شهداد ۱۵۷
- ۴-۲۳ تصویر مقایسه نقش نشان سفالگر در سفالهای شهداد، تل ضحاک و شوش ۱۵۷

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۵۸.....	۱-۲ نقشه تقسیمات سیاسی فارس .....
	۲-۲ نقشه هسته‌ی اولیه شهر فسا (بر اساس برداشتی از نزهه قلوب مستوفی) (مستوفی، قرن هشتم هجری) .....
۱۵۹.....	۳-۲ نقشه باستانی فارس (Stein,1936) .....
۱۶۰.....	۴-۲ نقشه باستانی فسا (Stein,1936) .....
۱۶۰.....	۵-۲ نقشه باستانی شهرستان داراب (Stein,1936) .....
۱۶۱.....	۶-۲ نقشه محوطه‌های هزاره سومی قبل از میلاد (Potts,1992) .....
۱۶۱.....	۱-۳ نقشه باستان‌شناسی فسا و داراب (Miroschedji,1973) .....
۱۶۲.....	۲-۳ نقشه توپوگرافی جلیان (حیدری، ۱۳۷۹) .....
۱۶۲.....	۳-۳ نقشه موقعیت جلیان و فسا در فارس- (Miroschedji,1973) .....
۱۶۳.....	۴-۳ نقشه جلیان و محوطه‌های اطراف تپه- (Miroschedji,1973) .....
۱۶۳.....	۵-۳ نقشه توپوگرافی تل ضحاک - (Stein,1936) .....
۱۶۴.....	۶-۳ نقشه توپوگرافی تل ضحاک (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸) .....
۱۶۴.....	۷-۳ نقشه توپوگرافی تپه قبادی (اسدی، شهبازی، ۱۳۸۸) .....
۱۶۵.....	۸-۳ نقشه توپوگرافی تل ریگی (Stein,1936) .....
۱۶۶.....	۹-۳ نقشه و موقعیت قرارگیری تل ریگی .....
۱۶۷.....	۱۰-۳ نقشه موقعیت قرارگیری تل برفی .....
۱۶۹.....	۱-۵ نقشه محوطه‌های باستانی هزاره سوم ق.م (نگارنده) .....

چکیده

فسا و داراب دو شهر مهم و باستانی در شرق استان فارس هستند که متأسفانه مطالعات باستان‌شناسی بر روی آنها بسیار کم صورت گرفته و تنها به صورت اختصار در تعداد اندکی از کتابهای باستان‌شناسی، به نام تپه جلیان فسا بر می‌خوریم. در مورد تپه‌های پیش از تاریخ داراب وضع به مراتب بدتر می‌باشد و تاکنون بررسی دقیقی بر روی آنها صورت نگرفته است. میروشیجی مقاله‌ای را در گزارش‌های اولین مجمع سالانه کاوشها و پژوهش‌های باستان‌شناسی در ایران تحت عنوان جستجوی داده‌های باستان‌شناسی در دشت‌های فسا و داراب ارائه نمود و نیز گاهنگاری نسبی در مورد محوطه‌های پیش از تاریخ این دو مکان انجام داد و محوطه‌های پیش از تاریخ این دو شهر را از هزاره پنجم تا هزاره دوم پیش از میلاد تقسیم‌بندی نمود. پس از آن نقشه باستان‌شناسی جدیدی از محوطه‌های پیش از تاریخ شهرهای مذکور ارائه نمود. در این میان نگارنده پس از مطالعه دقیق این نقشه، محوطه‌های هزاره سومی فسا و داراب را مشخص نموده و از بین آنها پنج محوطه انتخاب گردیده که سه محوطه در فسا و دو محوطه در داراب می‌باشند. مدارک فرهنگی محوطه‌ها ابتدا جمع‌آوری و سپس طبقه‌بندی، گونه‌شناسی گردیدند. گونه‌های مختلف سفالی عبارت از سفال نخودی منقوش شبیه به سفال نخودی کفتری و سفال نخودی ساده، سفال خاکستری خشن و سفال خاکستری براق کفتری، سفالهای قرمز ساده و قرمز منقوش می‌باشند. سپس این گونه‌های سفالی با داده‌های فرهنگی دیگر حوزه‌های ایران مورد مقایسه قرار گرفتند.

واژگان کلیدی: شرق فارس، فسا، داراب، جلیان، تل ضحاک، تل ریگی و تل برفی خسویه

فصل اول: کلیات